

Speech Vincent de Kom, herdenking Oranjehotel 23 september 2023

Beste aanwezigen,

Dank voor de gelegenheid om vandaag te spreken en te vertellen over Anton de Kom, mijn overgrootvader. Via de Anton de Kom Stichting zet ik mij in voor zijn nalatenschap.

Meteen na het eerherstel van de Nederlandse regering voor Anton de Kom kreeg ik een elektronische post van een onbekende. Zoals zo velen verdiepte diegene zich in de Tweede Wereldoorlog. Hij deelde een van zijn vondsten:

Een wazige foto van een zwarte man met een hoed. In het buitenkamp Neuengamme, Sandbostel. Zijn onderschrift was: Anton?

Minuten lang kon ik geen woord uitbrengen, gedachtes dansten door mijn hoofd. Dusdanig dat het mistig werd. Weet u, Anton is voor mij en anderen vaak dichtbij. Door zijn strijd en zijn leven. Hij is nog zo aanwezig. Ook het gemis blijft aanwezig. Helaas is nog niet duidelijk of het Anton is op de foto.

Over zijn verzetswerk in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog weten wij bijna niets. Ik zal u daarover vertellen. Maar ik begin bij het begin.

Anton de Kom heeft zich in Suriname en Nederland zijn leven lang ingezet tegen onrecht. Tegen kolonialisme en fascisme. Voor vrijheid en gelijkwaardigheid.

Hij werd geboren in 1898. In Frimangron, een wijk in Paramaribo. Hij was de zoon van Adolf Damon de Kom en Judith Jacoba Dulder. Zijn vader was nog tot slaafgemaakt op de plantage Molshoop. In 1921 vestigde hij zich na een omweg via Haïti en Curaçao in Nederland. Waar hij zijn latere echtgenote Petronella Borsboom leerde kennen. Zij kregen vier kinderen. In Nederland bleef hij zich inzetten voor Suriname, voor vrijheid en gelijkwaardigheid. In het bijzonder via zijn boek.

Wij Slaven van Suriname was zeker in die tijd een radicaal nieuwe visie op de Nederlandse koloniale geschiedenis in Suriname.

Voor het eerst schreef iemand uit Suriname een aanklacht tegen de Nederlandse overheid, over de eeuwenlange koloniale uitbuiting, over de onmenselijkheid van de slavernij en de schandalige behandeling van contractarbeiders in de periode na de afschaffing van de slavernij.

In 1933 werd Anton de Kom verbannen uit zijn geliefde Suriname.

Ondanks alle tegenwerpingen is Anton de Kom nooit opgehouden te luisteren, nooit opgehouden het gesprek te voeren. Omdat hij er van overtuigd was dat gelijkwaardigheid en vrijheid voor iedereen, waarheid moesten zijn.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog was hij actief in het verzet. Op 7 augustus 1944 was hij na spertijd niet thuisgekomen. Dat gebeurde wel vaker. Hij vertelde zijn gezin dat hij Engelse bijles gaf die tot laat duurde.

En dan bleef hij daar overnachten. De kans was groot dat hij ergens anders mee bezig was. Met verzetsactiviteiten. Maar zeker weten we het niet. Zijn kinderen hadden de trambestuurder gesproken die getuige was geweest van zijn arrestatie. Tijdens de arrestatie droeg hij volgens de bezetter een belastende brief bij zich waaruit zijn verzetswerk zou blijken.

Hij werd tijdens zijn arrestatie als een ernstig geval beschouwd en de volgende dag gevangen gezet hier in het Oranjehotel. Die nacht werd er een huiszoeking gedaan bij het gezin thuis. Opeens stonden er mannen in de woonkamer, die Anton's papieren en boeken doorzochten.

Een exemplaar van Wij Slaven van Suriname werd meegenomen. Tegen zijn vrouw zeiden de mannen: "Uw man is gearresteerd, als u niet zegt waar de wapens zijn, wordt hij doodgeschoten."

Anton de Kom was pacifist. We weten dat hij schreef voor de Haagse en landelijke editie van verzetskrant de Vonk. En hielp met distributie.

Dat hij opgepakt zou worden was onvermijdelijk. Al in 1943 was zijn naam bekend bij de Documentatiedienst.

Na gevangenschap hier in het Oranjehotel volgde overplaatsing naar Vught, als politiek gevangene. In september 1944 werd De Kom naar het kamp Sachsenhausen gebracht. Daarna volgde het concentratiekamp Neuengamme. Op 24 april 1945, nog geen maand voor de bevrijding van Nederland is hij in buitenkamp Sandbostel overleden.

Na de bevrijding volgde voor de familie een periode van onzekerheid zoals velen die gekend hebben. Lang bleef onduidelijk wat er met Anton de Kom was gebeurd. De zoektocht was lang. Pas in 1960, 15 jaar later, kwam er definitief uitsluitsel over zijn lot. Toen werden zijn stoffelijke resten gevonden in een massagraf in Duitsland.

Het verlies van Anton liet in de familie een grote leegte achter. Zijn partner Nel wachtte, op haar stoel in de erker, uitkijkend naar haar man. Een groot verdriet, leegte en gemis. Oorlog werkt nog generaties lang door.

Ook in mijn leven speelt het verhaal van Anton de Kom een grote rol. Eerder dit jaar bezocht ik het Oranjehotel, de plek waar zijn zware tocht langs gevangenen en kampen zou beginnen. Ik was hier nog niet eerder geweest, we gaan even kijken naar de film.

[video 2,30 min]

Anton de Kom kende vooral tegenslag in het leven en weinig erkenning. Gelukkig postuum wel. Voor de zomer heeft de Nederlandse regering excuses aangeboden voor de behandeling van

Anton de Kom in Suriname in 1933 en zijn eer herstelt. Dat heeft lang geduurd, Nederland was er nog niet klaar voor. Daarop terugblikken is iets voor een ander moment.

De familie en de Anton de Kom Stichting zijn uiteraard ontroerd en verheugd over eerherstel en excuses. Die zijn belangrijk, omdat ze zorgen voor een juiste weergave van de geschiedenis en hem eren en erkennen voor zijn bijdrage aan de Surinaamse en Nederlandse samenlevingen.

Dit eerherstel erkent de moed, de visie en de onvermoeibare inzet van een man die zich zijn hele leven heeft ingezet voor vrijheid & gelijkheid, tegen de tijdgeest in. Hij deed dat zowel in Suriname tegen het kolonialisme, als na zijn verbanning in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Vanuit de Anton de Kom Stichting en de familie is dankbaarheid groot, in het bijzonder aan allen die hebben bijgedragen aan dit eerherstel, waar door velen decennialang aan is gewerkt. Als Stichting zullen wij ons blijven inzetten voor de nalatenschap van Anton de Kom en natuurlijk voor zijn gedachtegoed.

Net als zovelen is Anton de Kom slachtoffer geworden van de onbeschrijfelijk misdadige bezetter. Dat mogen we nooit vergeten. Die onvrijheid mogen we nooit vergeten.

Daarom geven we de herinnering van toen door, alsof de oorlog gisteren was. En natuurlijk moeten wij ons solidair tonen met de

mensen die nu onderdrukt worden en moeten leven in oorlog. Dat is het minste wat we kunnen doen. Dank u wel.